

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української
літератури
Херсонського державного
університету*

**НОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЩОДЕННИКА
ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ «З ПІСНЕЮ ЧЕРЕЗ СВІТ»
(РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ “OŁEKSANDR KOSZYC I JEGO DZIENNIK
“Z PIEŚNIĄ PRZEZ ŚWIAT”; REDAKCJA NAUKOWA WALENTYNA SOBOL”)¹**

Ім'я всесвітньовідомого диригента, хормейстера, композитора, фольклориста Олександра Кошиця (1875–1944), безумовно, знане в Польщі, проте з його щоденником досі могли ознайомитися тільки ті читачі, які володіють українською мовою. Вперше цей текст був опублікований у Канаді під назвою «З піснею через світ. Подорож української республіканської капели» (Вінніпег, 1952), а після здобуття Україною незалежності двічі перевиданий у Києві (1998, 2008).

Поява книги “Oleksandr Koszyc i jego dziennik “Z pieśnią przez świat”; redakcja naukowa Walentyna Sobol” дає змогу польським читачам глибше пізнати унікальну творчу особистість та її епоху, а також переконатися в тому, що Олександр Кошиць мав не тільки музичний, а й літературний таланти.

У післямові до українського видання книги Поля Рікера «Сам як інший» наведено висловлювання автора, що пояснюють надзвичайне зацікавлення наших сучасників літературою non-fiction, особливо щоденниками і спогадами. Європейську історію французький учений назвав «палімпсестом», для реставрації якого винятково важливими є свідчення очевидців. «Повернення уваги до подієвого боку історії – повернення до теми свідчень», – наголосив він і насамкінець висловив таку думку: «Покликання України сьогодні мені уявляється пов'язаним із загальною цивілізаційною справою – відновленням після катастроф ХХ століття «європейського палімпсесту».

На здійснення саме такого завдання спрямоване рецензоване видання. Його науковий редактор, автор передмови і коментарів, доктор філологічних наук, професор Варшавського університету Валентина Соболь сформулювала як науковець в Україні. Мені пощастило разом із нею навчатися в аспірантурі Дніпропетровського університету (тепер це Дніпровський національний університет). Наш спільний науковий керівник – світлої пам'яті Клавдія Фролова – була людиною широких культурних інтересів, знавцем театру та музики і зуміла прищепити любов до цих видів мистецтва своїм аспірантам. Тож зацікавлення Валентини Соболь життям і творчістю Олександра Кошиця аж ніяк не випадкове. Закономірним є і її рішення репрезентувати в Польщі щоденник митця.

1919 року Олександр Кошиць разом із керованою ним Українською республіканською капелою, створеною за рішенням уряду Директорії, виїхав на гастролі за кордон – і вже не зміг повернутися на Батьківщину, яка опинилася під владою більшовиків. І він сам, і його хористи були далекими від політики, але звістки про розстріли української інтелігенції в Києві свідчили про те, що їх чекає така сама доля. Олександр Кошиць вирішив боротися за Україну шляхом своєї «культурної дипломатії»: вирушив зі своєю капелою в багаторічне концертне турне, об'їздивши багато країн Європи й Американського континенту, зокрема і Польщу (саме тут очолюваний ним колектив переформатовувався). Це турне знайшло яскраве відображення в щоденнику митця, що приваблює високою літературною якістю та має велике пізнавальне значення.

Хор Олександра Кошиця неодноразово перейменовувався і частково змінював свій склад, але завжди мав шалений успіх. У 1926–1927 роках очолюваний ним мистецький колектив називався Український Національний Хор, з 1936 року – Злучений Український Хор околиць Нью-Йорку та Слов'янський хор, у 1941–1944 роках – Хор Вищих Курсів у Вінніпезі. По смерті Олександра Кошиця хором, заснованим ним у Канаді, керували його учні, найдовше (від 1951 року) – Володимир Климків. 1967 року цей мистецький колектив було перейменовано на Хор імені Олександра Кошиця.

Мистецька діяльність Олександра Кошиця полишила глибокий слід в історії не тільки європейської культури. «Завдяки йому українська пісня вийшла на широкий світовий простір, завоювала серця мільйонів слухачів», – акцентувала музикознавець Ніна Королюк. Проте, попри світову славу, навіть ім'я Олександра Кошиця заборонялося згадувати в колишньому СРСР та в інших країнах «соціалістичного табору». Втім, у часи так званої «хрущовської відлиги» дехто наважився порушити цю заборону. Зокрема, Ніна Королюк 1963 року опублікувала нарис про Олександра Кошиця у своїй книзі «Корифеї української хорової культури ХХ століття», яка швидко зникла з бібліотек. Сьогодні із цієї працею можна ознайомитися за другим виданням, здійсненим 1994 року.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувалися публікацією в Україні творів видатного музиканта, фольклориста і мемуариста та цілої низки наукових розвідок і спогадів про нього. Особливо багато з'явилося їх у зв'язку з ювілеями митця та з присудженням 1992 року Канадському Хорові імені Олександра Кошиця (художній керівник Володимир Климків) Державної премії України імені Тараса Шевченка.

¹ Oleksandr Koszyc i jego dziennik “Z pieśnią przez świat” / redakcja naukowa W. Sobol. Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2018. 394 s.

На цьому тлі книга за редакцією Валентини Соболь вирізняється як оригінальне наукове видання, де у «Вступному слові», коментарях і резюме не тільки застосовано біографічний метод, а й уперше здійснено комплексний (з елементами інтермедіального підходу) літературознавчий аналіз щоденника «З піснею через світ». Дослідниця намагалася максимально наблизити свого геніального співвітчизника до польських читачів. Особливу цінність становить «Вибрана бібліографія», що містить понад 200 позицій, та об'ємний «Індекс осіб», згаданих у книзі. Валентина Соболь уперше ввела в науковий обіг деякі опрацьовані нею у Канаді матеріали з архіву Олександра і Тетяни Кошиців, заглибилася в генеалогію великого митця та блискуче (як і слід було чекати від знавця культури епохи Бароко) проаналізувала герб «Порай», що належав його роду. Дослідниця акцентувала, що славнозвісний «Щедрик» Миколи Леонтовича вперше був виконаний хором Олександра Кошиця, звернула увагу і на інші важливі факти з його біографії та мистецької діяльності. Дуже вдало дібрано фрагменти спогадів, що ввійшли до рецензованої книги. Вони інформаційно і психологічно насичені, подекуди наближені до художнього стилю, тому доступні й цікаві будь-якому читачеві.

Публікація книги «Oleksandr Koszyc i jego dziennik «Z pieśnią przez świat»; redakcja naukowa Walentyna Sobol» стала важливою подією в житті польського й українського народів, оскільки це видання спрямоване на відновлення «європейського палімпсесту» їхніх культур, що здавна розвивалися у взаємодії.